

Aanleiding

In 1979 is de Vogelrichtlijn opgesteld en in 1992 de Habitatrichtlijn. Deze richtlijnen bestaan uit twee delen: soortenbescherming en gebiedsbescherming. Alle EU-lidstaten wijzen volgens aanwijsbesluiten beschermde gebieden aan voor specifieke (leefgebieden van) (vogel-)soorten. De Habitatrichtlijn in zo'n aanwijzingsbesluit beschrijft één of meerdere specifieke habitattypen die in een gebied beschermd en behouden dienen te worden, zowel in kwantiteit (areaal) als in kwaliteit. De onder beide richtlijnen aangewezen beschermde gebieden vormen het Natura 2000-netwerk. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de karakteristieke biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden. Voor elk Natura2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld. Onderdeel hiervan is een habitattypenkaart.

Doel van een habitattypenkaart

Habitattypenkaarten zijn ruimtelijk afgeleide kaarten, gemaakt voor de Habitatrichtlijn, die nodig zijn voor het behoud, bescherming en ontwikkeling van Natura 2000-gebieden in heel Europa. Voor de Natura 2000-beheerplannen is het noodzakelijk om een goede nulsituatie te hebben van het voorkomen van de habitattypen in de Natura 2000-gebieden. Habitattypenkaarten zijn nodig voor de beoordeling van de staat van instandhouding van habitattypen.

Rol van Rijkswaterstaat

De verantwoordelijkheid voor het (laten) maken van deze karteringen ligt bij de voortouwnemers van de

Natura 2000-gebieden. Concreet zijn dat Rijkswaterstaat, Defensie en de provincies. Elk Natura 2000-gebied heeft een voortouwnemer bij het opstellen van het beheerplan. Rijkswaterstaat is voortouwnemer van 24 gebieden verdeeld over 6 habitatgebieden, 5 vogelrichtlijngebieden en 13 vogelrichtlijn- en habitatgebieden. De voortouwnemer is het aanspreekpunt en verantwoordelijk voor het totale proces.

Opstellen van een habitattypenkaart

In Nederland is de methodiek voor de vertaling vanuit verschillende brondata naar deze habitattypen afgesproken door een verscheidenheid van overheidsorganen en andere (natuur)instanties. De vraag of en hoe een kenmerkend oppervlak binnen een Natura 2000-gebied vertaald wordt naar een habitatype staat uitgebreid beschreven in het methodiekdocument habitatkartering (Bal & Damm, 2018). Dit document is samengesteld door BIJ12, een stuurgroep van verschillende provinciale en nationale stakeholders, waaronder Rijkswaterstaat

Wat is een habitattypenkaart?

Vanuit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn wijzen alle EU-lidstaten beschermde gebieden aan voor specifieke (leefgebieden van) (vogel)soorten, de Natura 2000-gebieden. Hierin worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden. Voor elk Natura2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld met daarbij behorend een habitattypenkaart.

De basis van de habitatkarteringen voor Natura 2000-gebieden op land zijn vegetatiekaarten met de typologie van de revisie van de vegetatie van Nederland (rVvN, Schaminee e.a., 2017). Dit geldt ook voor het voorkomen van watervegetaties zoals die behoren tot waterplanten voor zoete wateren, zoals in beken, meren en rivieren. Voor het intergetijdengebied wordt een habitattypenkaart afgeleid uit een water- en bodemhoogtekaart, die weer een combinatie is van diverse abiotische ruimtelijke variabelen. Van Natura 2000-gebieden in de Noordzee die vallen onder de Habitatrichtlijn worden habitatkaarten vervaardigd op basis van bathymetrie, sedimentsamenstelling van de zeebodem en bij aanwezigheid van riffen ook de aanwezigheid van macrofauna op de zeebodem.

Sommige data inwinning gebeurt al op basis van een vlakdekkende kartering met vegetatie(loze) typen volgens de rVvN, zoals bij het Rijkswaterstaat kustprogramma VEGWAD. Andere data wordt ingewonnen op basis van bijvoorbeeld een puntenkartering waar waterplanten (raaien + interpolatie in GIS) en de sediment- en macrofaunasamenstelling van Noordzeegebieden (raaien en vaklodgingen + interpolatie door o.a. Periplus).

In samenvatting gaat het om een basisvertaling van een vegetatiekartering of onbegroeide (vegetatieloze) vlakken naar habitattypen in combinatie met aanvullende ruimtelijke regels en beperkende criteria. De vegetatie(loze) kartering die aan de grondslag ligt van een habitatkaart verschilt per gebied. Een terrestrisch gebied heeft bijvoorbeeld meerdere vegetatietypen dan een marien gebied, waarin een Natura 2000-gebied soms alleen maar bestaat uit vegetatieloze karteringen. In een buitendijkse kwelder bijvoorbeeld worden vegetatiekarteringen door Rijkswaterstaat uitgevoerd op basis van een combinatie van luchtfoto-interpretatie en aanvullend veldwerk.

Eisen habitattypenkaart

De kwaliteit van de habitattypen dient in de toekomst bepaald te worden voor de Habitatrichtlijn. Hieruit blijkt dat een goede verdeling van structuur en functie meestal het meest relevant is ten opzichte van andere parameters zoals abiotische kenmerken, vegetatietypen en typische soorten. Oude en nieuw ontwikkelde methoden worden hiervoor gebruikt om de kwaliteit van de structuur van een geproduceerde habitatkaart te duiden, zoals gebeurt door de KRW-deelmaatlat in kwelders, de Plant Volume Inhabited (PVI) voor waterplanten en de Benthische Indicator Soorten Index (BISI)-methodiek voor macrofauna in de Noordzeegebieden (Wijnhoven & Bos, 2017).

Een (definitieve) habitatkaart voldoet aan drie voorwaarden: hij is correct, actueel en volledig.

Indien niet geheel aan deze voorwaarden kan worden voldaan, maar de kaart om bestuurlijke redenen wél moet worden vastgesteld, worden de overgebleven problemen duidelijk vermeld, zo mogelijk met een aanduiding van de (verwachte) gevolgen voor het gebruik van de kaart.

Correct houdt met name in dat de veldsituatie in een gebied exact *volgens de definities* van habitattypen zijn vertaald naar een digitale kaart; hierop wordt in de rest van dit hoofdstuk nader ingegaan.

Actueel houdt in dat de kaart de *situatie ten tijde van de definitieve aanwijzing* van het gebied weergeeft. Idealiter wordt de veldsituatie daadwerkelijk in dat jaar in kaart gebracht, maar in de praktijk moet vaak gewerkt worden met ouder materiaal.

Volledig betekent ten eerste dat het *gehele gebied* is gekarteerd (zie hierna uitzondering voor Vogelrichtlijn-gedeelten); gedeelten waar met zekerheid geen habitattypen voorkomen, krijgen code H0000 en gedeelten waar onzekerheid over bestaat, krijgen code H9999 ('onbekend') - gedeelten zonder code komen dus niet voor in het bestand. Ten tweede betekent het dat *alle aanwezige habitattypen* (inclusief de subtypen) worden gekarteerd, dus niet alleen de typen met een instandhoudingsdoelstelling.

Opslag en beheer kaarten

Het eindresultaat van de RWS-vegetatiekaarten kan gebruikt worden voor onder andere het produceren van habitatkaarten, maar ook voor andere kaarten zoals een vegetatiestructuurkaart, een TMAP-vegetatiekaart, een KRW-vegetatiekaart, een kaart met bedreigde vegetaties (Kers, 2006). De opslag en ontsluiting van vegetatie- en habitatkaarten vindt vervolgens plaats bij RWS-CIV en in de Nationale Databank Vegetatie & Habitats (NDVH), gereguleerd via BIJ12.

Participatie- en vaststellingsproces

De vaststelling van de kaarten gebeurt op twee manieren: een formele vaststelling van een kaart in het beheerplanproces en een procedure voor opname van het digitale bestand in het landelijke verzamelbestand. Voor elk daaropvolgend beheerplan dient een bijbehorende habitatkaart opgesteld te worden.

Lopende ontwikkelingen

Diverse bevoegde gezagen zijn werkzaam geweest om habitatkaarten op te stellen (o.a. verschillende

provincies, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat). Eind 2007 is door het ministerie van LNV een project opgestart om de leemtes in de karteringen van Natura 2000-gebieden ("witte gebieden") in te vullen en tevens het karteren door de verschillende organisaties te coördineren. Doel van het project Habitatkartering IV is om alle habitatkaarten van Natura 2000-gebieden definitief vastgesteld te krijgen en opgeslagen te hebben in een GIS-database (NDVH), in beheer bij BIJ12. Voor het op orde maken van de structuur van de GIS-bestanden (incl. metadata), in een vorm die EZ wil hebben voor de zogenaamde 'landelijke bibliotheek' van habitatkaarten, wordt nog steeds aan gewerkt. Rijkswaterstaat heeft de gehele methodiek om habitatkaarten te maken met de bijbehorende kwaliteit beschreven in een dienstbeschrijving (Weststeijn & Kers, 2020), die vanaf 2020 wordt gebruikt.

Literatuur

- Kers, A.S., 2006.** De toepassingen van vegetatiekarteringen. *Geonieuws* 2006-2, 11-14.
- Wijnhoven, S., & O.G. Bos, 2017.** Benthische Indicator Soorten Index (BISI): Ontwikkelingsproces en beschrijving van de Nationale Benthos Indicator Noordzee Inclusief protocol voor toepassing. Ecoauthor Report Series 2017-02, Heinkenszand, the Netherlands.
- Schaminee, J.H.J, R. Haveman, P.W.F.M. Hommel, J.A.M. Janssen, I. de Ronde, P.C. Schipper, E.J. Weeda, K.W. van Dort & D. Bal, 2017.** Revisie Vegetatie van Nederland. Plantensociologische Kring Nederland / Uitgeverij Westerlaan-Publisher.
- Bal, D. & T. Damm, 2018.** Methodiekdocument Kartering Natura 2000-Habitattypen. Interbestuurlijke Projectgroepen Habitatkartering. Versie 26 mei 2018.
- Weststeijn, J.W.D. & A.S. Kers, 2020.** Dienstbeschrijving habitatkartering voor Rijkswaterstaat, inclusief toelichting Habitat GIS Tool versie 1.0. Rijkswaterstaat CIV, Delft.